

проведення службового розслідування відносно особи, яка допустила порушення закону.

5. Законодавча регламентація в КПК України необхідності проведення попередньої перевірки, оцінки (аналізу) змісту заяви (повідомлення), яка надійшла до відповідного правоохоронного органу на предмет викладення в ньому інформації саме про кримінальне правопорушення на основі чітко визначених критеріїв унеможливить зловживання процесуальними правами на цій стадії.

Література:

1. Узагальнення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://protocol.ua/ua/vssu_uzagalnennya_pro_praktiku_rozglyadu_skarg_na_rishennya_dii_chi_bezdiyalnist_organiv_dosudovogo_rozsliduvannya/

2. Ухвала Вищого антикорупційного суду від 16.06.2021, справа № 991/3783/21: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=97706227&red=100003fdfa48a3540af0fc3b18118a288b242f&d=5>

3. Звіт начальника поліції Черкаської області перед населенням за результатами 2022 року: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/6/2022/Veresen/21_09/1.pdf

4. Звіт про роботу органів прокуратури Черкаської області: [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://chk.gp.gov.ua/ua/documents.html?dir_id=104300&libid=#

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-66>

ДОПИТ ЕКСПЕРТА ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: МІСІЯ НЕЗДІЙСНЕННА

Жукова В. І.

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
детектив Національного антикорупційного бюро України
м. Київ, Україна*

Експертизу справедливо називають «царицею доказів», що може відіграти ключову роль при розгляді справи судом. Стаття 242 КПК України визнає, що експертиза проводиться, якщо для з'ясування

обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання, а також встановлює випадки, коли проведення експертизи є обов'язковим, зокрема: 1) встановлення причин смерті; 2) встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; 3) визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; 4) встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; 6) визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням [1].

Кримінально-процесуальне законодавство багатьох країн – членів ЄС містить норми щодо з'ясування слідчим кваліфікації експерта перед призначенням експертизи, а також підстави для відводу експерта та його заміни у випадку, якщо така кваліфікація є не достатньою. У випадку, якщо висновок експерта є незрозумілим, експерт викликається для дачі пояснень як свідок або експерт, при чому неявка експерта для дачі пояснень без поважних причин може тягнути за собою грошове стягнення.

Так, КПК Латвії [2] передбачає, що крім загальних підстав для відводу щодо недопустимості перебування у шлюбі або спорідненості першого ступеня, підставою для відводу експерта може бути також недостатня професійна готовність до виконання відповідних обов'язків (ст. 53). Крім того окремо врегульовано допит експертів з метою: з'ясування істотних для справи питань, які пов'язані з висновком експерта і не потребують додаткового дослідження; уточнення відомостей щодо методу дослідження, використаного під час експертизи, або термінів, використаних у висновку; отримання відомостей про інші факти та умови, які не є складовою висновку, але пов'язані з участю експерта у кримінальному провадженні; з'ясування кваліфікації експерта. При цьому такий допит експерта проводиться відповідно до положень про допит свідка, однак такі особи не втрачають статусу експерта (ст. 156).

Аналогічно відповідно до КПК Польщі [3] крім стандартних підстав для відводу передбачений відвід та заміна експерта на іншого при наявності причин, що послаблюють довіру до знань експерта (ст. 195). Особи, які брали участь у видачі висновку, у разі необхідності можуть бути допитані як експерти, а особи, які брали участь лише в дослідженні, – як свідки (ст. 200).

КПК Естонії [4] встановлює, що у разі потреби експерт допитується під час досудового розслідування для роз'яснення змісту висновка експертизи або висновку про відмову від проведення експертизи (ст. 109). Доказами серед іншого є показання експерта під час пояснення висновку експертизи (ст. 63).

КПК Румунії [5] визначає, що для уточнення висновків експерта він може бути допитаний під час розслідування або розгляду обвинувачення в суді. Якщо буде встановлено, що експертиза не є повною і цей недолік не може бути усунений шляхом допиту експерта, призначається додаткова експертиза тим же, а у разі неможливості – іншим експертом. Нова експертиза призначається, якщо висновки експертизи незрозумілі чи суперечливі, або між змістом і висновками експертизи є суперечності, і ці недоліки неможливо усунути шляхом допиту експерта (ст. ст. 179, 180, 181).

КПК Хорватії [6] передбачає, що особа, яка викликається як експерт, зобов'язана з'явитися на виклик і дати свої пояснення і висновок. Якщо належним чином викликаний експерт не прибув і не виправдав свою відсутність, або якщо він відмовляється давати показання, він може бути оштрафований на суму до 50 000,00 кун (близько 328 000 грн.), а в разі невинуватості неявки, він може бути примусово доставлений. Постанову про покарання та примусове доставлення приймає слідчий суддя (ст. 310).

В Україні до 2018 року на практиці у випадку отримання незрозумілого, суперечливого чи такого, що потребує уточнень, висновку експертизи, слідчий з'ясовував необхідні для розуміння висновку питання при допиті експерта як свідка, а також існувала менш поширена практика допиту експерта в якості експерта.

Законом України від 07.06.2018 № 2447-VIII «Про Вищий антикорупційний суд» [7] внесені зміни до ст.ст. 65, 69, 95 КПК України, спрямовані на унеможливлення допиту експерта під час досудового розслідування. Зокрема, відтепер не може бути допитаний як свідок експерт щодо роз'яснення наданого ним висновку. До обов'язків експерта належить прибути лише до суду і дати відповіді на запитання під час допиту (до змін – також до слідчого і прокурора), експерт зобов'язаний давати показання тільки слідчому судді та суду (до змін – також слідчому та прокурору).

Звернувшись до картки законопроекту [8] «Про Вищий антикорупційний суд», в пояснювальній записці ми не побачимо обґрунтування необхідності внесення змін, що унеможливають допит експерта. Правки щодо вказаних змін з'явилися у порівняльній таблиці від 22.05.2018 та тексті законопроекту до другого читання від 23.05.2018, і залишилися непоміченими Комітетом з питань правової

політики та правосуддя у висновку від 07.06.2018. Разом з тим, в Законі України «Про судову експертизу» [9] обов'язок експерта на вимогу особи або органу, які залучили експерта, судді, суду дати роз'яснення щодо даного ним висновку залишився незмінним (п. 2 ч. 1 ст. 12).

Вказане свідчить про стихійний характер законотворчості, внесення змін за відсутності реального нормативного обґрунтування в закон, що стосується запуску Вищого антикорупційного суду, що було умовою для надання чергового траншу Міжнародного валютного фонду та вимогою міжнародних партнерів, визначений Президентом України як невідкладний.

Відповідно до ч. 10 ст. 101 КПК України [1] висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вироку. Разом з тим, для того, щоб оцінити висновок та, у випадку незгоди із ним, обґрунтувати таку незгоду, слідчому може знадобитися для початку отримати від експерта роз'яснення, з'ясувати його компетенцію у проведенні конкретної експертизи, почути обґрунтування вибору експертом наукових методів, а також з'ясувати інші запитання, що стосуються достовірності висновку.

Таким чином, як діяти слідчому після отримання висновку експертизи, який є не зрозумілим чи суперечливим – питання залишається відкритим, а норми, які регламентують участь експерта у кримінальному провадженні, потребують змін, які сприятимуть досягненню завдань кримінального провадження щодо забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Kriminālprocesa likums: adopted 21.04.2005. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005. URL: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/107820-criminal-procedure-law>
3. Kodeks postępowania karnego, (Dz. U. 1997, nr 89 poz. 555 ze zm. 07.03.2018 r.), Kancelaria Sejmu S. 62/315. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-postepowania-karnego-16798685>
4. Kriminaalmenetluse seadustik, vastu võetud 12.02.2003, jõustumine 01.07.2004. RT I 2003, 27, 166. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122021045>
5. Codul de procedură penală, din 1 iulie 2010 (Legea nr. 135/2010). URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>

6. Zakon o kaznenom postupku, 26. rujna 1997. Narodne Novine; Number: NN 121/11. URL: <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku>

7. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 07 червня 2018 р. № 2447-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2447-19>

8. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7440&skl=9.

9. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n80>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-292-3-67>

**ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ «НЕІСТОТНОГО»
ПОРУШЕННЯ ВИМОГ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНУ
В ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ**

Маленко О. В.

*кандидат юридичних наук,
адвокат, керуючий партнер*

*Адвокатського об'єднання «Юридична компанія «ІНТЕРЛЕГУМ»
м. Київ, Україна*

В корупційних кримінальних провадженнях кримінальна процесуальна діяльність сторін та суду, як правило, зосереджена навколо недопустимості фактичних даних як доказів. З цього приводу в юридичній спільноті на сьогодні простежуються дві основні тенденції:

1) обмеженого застосування недопустимості, що передбачає визнання фактичних даних як доказів недопустимими тільки у виняткових випадках – порушення вимог КПК України повинно буде настільки фундаментальним, що не лише порушувати кримінальні процесуальні норми, але й певним чином впливати на права обвинуваченого.

Аргументами прихильників цього підходу є твердження, що під час досудового розслідування кожного кримінального провадження сторона обвинувачення допускає певні порушення приписів КПК України, тобто не існує ідеально розслідуваних кримінальних проваджень (як в Україні, так і в інших державах), тому суд під час